

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز
دوره نوزدهم، شماره اول، زمستان ۱۳۸۱ (پیاپی ۳۷)

تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد آبیاری دانشگاه های شهید چمران
اهواز، تهران، شیراز و فردوسی مشهد (۱۳۶۷ - ۱۳۷۷)

محمد علی کریمیان مزیدی**
دانشگاه آزاد اسلامی فسا

دکتر جعفر مهرداد*
دانشگاه شیراز

چکیده

در این تحقیق ۷۸۲۷ استناد از ۲۱۱ پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته آبیاری که در فاصله سال های ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۷ در چهار دانشگاه اهواز، تهران، شیراز و مشهد آرایه شده است، با هدف تعیین نویسندگان، کتاب ها، و نشریات پر استفاده، میزان استناد به انواع منابع اطلاعاتی، تعیین الگوی نویسندگی مقالات و نشریات مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج و یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که در مجموع چهار دانشگاه، نشریات ادواری عمده‌ترین منبع مورد استفاده دانشجویان رشته آبیاری در این چهار دانشگاه بوده است به طوری که ۴۳/۷٪ از کل استنادها به نشریات ادواری اختصاص یافته است. در رابطه با الگوی نویسندگی، یافته‌ها نشان دهنده این حقیقت است که روحیه همکاری نزد نویسندگان مقالات آبیاری فارسی این مطالعه در مقایسه با نویسندگان مقالات لاتین این رشته، بسیار پایین تر است به طوری که ۶۷/۳٪ از مقالات فارسی آرایه شده یک نویسنده‌ای می‌باشد. نتایج همچنین نشان می‌دهد که منابع انگلیسی زبان بیش از منابع سایر زبان ها مورد استفاده قرار گرفته، به طوری که ۷۰٪ منابع مورد استفاده دانشجویان این رشته را منابع انگلیسی در بر می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: ۱. تحلیل استنادی ۲. پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد ۳. آبیاری ۴. دانشگاه شیراز
۵. دانشگاه تهران ۶. دانشگاه فردوسی مشهد ۷. دانشگاه شهید چمران اهواز.

۱. مقدمه

به موازات گسترش علوم جدید، روش های تحقیق و پژوهش نیز متنوع شد و روز به روز بر کاربرد ریاضی و آمار در علوم مختلف تأکید گردید، به طوری که با ورود روش های آماری و ریاضی در تحقیقات علمی حوزه‌هایی مانند اقتصاد سنجی،^۱ زیست سنجی،^۲ شیمی سنجی،^۳ روان سنجی،^۴ جامعه سنجی،^۵ و... ظهور کرد (امیر حسینی، ۱۳۷۱). در این میان حوزه کتابداری و اطلاع رسانی نیز بی‌بهره نماند و با ورود روش های ریاضی و آمار در این حوزه به مقولاتی مانند کتابسنجی^۶ و اطلاع سنجی^۷ بر می‌خوریم.

نخستین بررسی در زمینه کاربرد تحلیل آماری در کتابداری را در سال ۱۹۱۷، کول و ایلاس با تحلیل آماری و تطبیقی آثاری که بین سال های ۱۵۵۰ تا ۱۸۶۰ چاپ و منتشر شده بود، به عمل آوردند.

* استاد بخش علوم کتابداری و اطلاع رسانی
** عضو هیأت علمی

به دنبال این کار در سال ۱۹۲۳، هولم تحلیلی آماری از تاریخ علم انجام داد. تحلیل او مبتنی بر مجلاتی بود که در ۱۷ رشته علمی به "مرکز فهرست نویسی بین المللی کتاب های علمی" رسیده بود. و بالاخره سومین تحلیل مهم را گراس و گراس به سال ۱۹۲۷ به انجام رساندند.

در سال ۱۹۶۹ آلن پریچارد در مقاله‌ای با نام کتاب شناسی آماری یا کتاب‌سنجی، اصطلاح کتاب‌سنجی را جایگزین کتاب‌شناسی آماری نمود. عده زیادی از نویسندگان نظیر فیثورن، لاوانی، هرتزل، بروکس، وایت، مک‌کین و سوپر معتقدند که پریچارد واژه کتاب سنجی را وضع کرده است ولی فونسکا به معادل فرانسوی این واژه در اثر معروف پل اوتله با نام *Traite de documentation le livre sur le livre theorie et pratique* اشاره می‌کند (عصاره، ۱۳۶۵).

کتاب‌سنجی ما را در حوزه‌هایی مانند تعیین مجلات هسته، رتبه‌بندی مجلات، گزینش مجلات، وچین مجلات، بررسی رشد انتشارات و ساختار متون و منابع منتشره، مطالعه روندها، موضوعات، مطالعه ارتباطات علمی، تأثیر یک مجله بر مجله دیگر و تعیین نقش و سهم دانشمندان، سازمان ها و کشورها در تولیدات علمی یاری می‌دهد.
بنا به گفته کریشان کومار (۱۳۷۴) فنون کتاب‌سنجی به سه دسته تقسیم می‌گردد:

الف- شمارش

۱- جغرافیایی (کشورها)

۲- دوره‌های زمانی (دوران ها)

۳- شاخه‌های علوم (موضوعات)

۴- انواع انتشارات (مانند پایان نامه‌ها، ثبت نامه‌ها و...)

۵- نویسندگان منفرد و سازمان ها

ب- توزیع بسامد انتشارات از نظر رتبه و اندازه

۱- قانون براد فورد و قانون زیپف برای تحلیل داده‌ها از نظر بسامد رتبه‌بندی

۲- قانون لوتکا برای تحلیل داده‌ها از نظر بسامد استفاده

ج- تحلیل استنادی

از میان فنون مختلف کتاب‌سنجی، تحلیل استنادی یکی از روش های مهم به شمار می‌آید. در تحلیل استنادی، محقق با شمارش تعداد استنادهای به کار گرفته شده متون مختلف مانند نشریات، پایان نامه‌ها و... به تحلیل و ارزیابی این متون می‌پردازد. تحلیل استنادی خود به دو گروه عمده تحلیل استنادی افقی و تحلیل استنادی عمودی تقسیم می‌گردد.

در تحلیل استنادی افقی، محقق در پی کشف رابطه احتمالی میان خود مأخذ (سندها) و یا خود مقالات (متن‌ها) است. هر گاه بپذیریم که میان یک مقاله و مأخذ رابطه‌ای هست، پس اگر دو مقاله در مأخذ خود مشترک باشند یا دو مأخذ پیوسته در کنار یکدیگر مورد استفاده قرار گیرند، باید میان آن دو مقاله با یکدیگر و این دو مأخذ با هم از نظر موضوعی شباهتی باشد که نوع اول را اشتراک در مأخذ و نوع دوم را اشتراک در متن می‌نامند.

در تحلیل استنادی عمودی، هدف محقق کشف قواعد حاکم بر رابطه متن و زنجیره اسناد آن است، یعنی هر مقاله علمی به عنوان حلقه‌ای از یک زنجیره در رابطه با مقالات قبل و بعد از خود سنجیده می‌شود. هدف این نوع تحلیل تعیین پیشگامان جبهه تحقیق در رشته مورد بررسی می‌باشد. یعنی یک اندیشه از طریق درگیری استنادها تعقیب می‌گردد تا به نخستین طراح یک فکر برسیم (حری، ۱۳۶۲).

یکی از منابعی که می‌توان به کمک روش تحلیل استنادی مورد تحلیل و بررسی قرار داد، پایان نامه‌ها است که به عنوان یکی از منابع مهم در امر تحقیقات از دو نظر مورد توجه قرار می‌گیرد: (۱) متن پایان نامه‌ها که از نظر جنبه‌های کاربردی در علوم مختلف حایز اهمیت است؛ (۲) منابع به کار گرفته شده در نوشتن آن ها که به عنوان یک کتاب شناسی گزیده در آن موضوع قابل توجه است که می‌توان با تجزیه و تحلیل همین منابع مورد استفاده علاوه بر تعیین نحوه عمل تحقیقات قبلی، راه را برای تحقیقات آینده هموارتر نمود.

۲. پیشینه پژوهش در ایران و خارج از ایران

محمدحسین دیانی اولین مقاله را در زمینه تحلیل استنادی در ایران در سال ۱۳۶۱ با نام "کتاب‌سنجی" منتشر کرد. نویسنده پس از ارائه تعریفی از کتاب‌سنجی به مقولاتی مانند قواعد حاکم بر بهره‌مندی از اطلاعات علمی و بهره‌دهی به آنها، تأثیر زمان در بهره‌وری از اطلاعات، ارتباط متقابل علوم و تأثیر آنها بر بهره‌وری از اطلاعات می‌پردازد. اولین مقاله منتشر شده در ایران که اختصاصاً به تحلیل استنادی می‌پردازد در مقاله "تحلیل استنادی و شباهت‌های آن با علم الحدیث" دکتر عباس حرّی است که در سال ۱۳۶۲ منتشر گردیده است. در این مقاله، تحلیل استنادی از جنبه نظری مورد بررسی قرار گرفته است.

پس از این دو مقاله بود که "تحلیل استنادی" به صورت علمی و کاربردی جهت نوشتن پایان‌نامه‌های دانشجویی مورد توجه و استفاده قرار گرفت به طوری که بنی‌هاشمی (۱۳۶۵) بر روی پایان‌نامه‌های رشته پزشکی، عصاره (۱۳۶۵) بر روی مقالات سه مجله پزشکی فارسی، اخوان مقدم (۱۳۷۰) بر روی پایان‌نامه‌های پزشکی، اکرمی (۱۳۷۱) بر روی پایان‌نامه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، ریاحی‌نیا (۱۳۷۲) بر روی پایان‌نامه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، جاهد (۱۳۷۳) بر روی پایان‌نامه‌های پزشکی، فخاری (۱۳۷۳) بر روی پایان‌نامه‌های رشته بهداشت و بالاخره افشار (۱۳۷۳) بر روی پایان‌نامه‌های رشته پرستاری با استفاده از روش تحلیل استنادی دست به تحقیق زدند. در دیگر کشورها از روش تحلیل استنادی، به ویژه برای تحلیل مآخذ پایان‌نامه‌ها استفاده زیادی به عمل آمده است که به نمونه‌هایی از این نوع اشاره می‌گردد.

اش در سال ۱۹۷۴ در آمریکا بر روی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری بهداشت، هالپرین و لابوری در سال ۱۹۷۶ در فیلادلفیای آمریکا بر روی پایان‌نامه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، رادریگز در سال ۱۹۸۲ در برزیل بر روی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد اطلاع‌رسانی، کبیر در سال ۱۹۹۰ در هندوستان بر روی پایان‌نامه‌های دکترای کشاورزی، والکات در سال ۱۹۹۱ در ایالات متحده بر روی پایان‌نامه‌های دکترای زمین‌شناسی، دوبیانی در ۱۹۹۲ در عربستان بر روی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دئو، موهال و سوروی در سال ۱۹۹۵ در هندوستان بر روی پایان‌نامه‌های دکترای زبان و ادبیات انگلیسی و بالاخره زینب و جویی در سال ۱۹۹۷ در مالزی بر روی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترای علوم انسانی (دین، فلسفه، تاریخ، زبان و ادبیات) با استفاده از روش تحلیل استنادی به تعیین نیم عمر منابع، نشریات ادواری هسته، تعیین الگوی نویسندگی و میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه و ... پرداختند.

۳. بیان مسأله

مسأله کمبود آب در کشور ایران و این که ایران جزء کشورهای نیمه خشک جهان محسوب می‌گردد ما را بر آن می‌دارد که تحقیقات مربوط به رشته آبیاری را مورد بررسی جدی‌تری قرار دهیم و سعی کنیم از هر راه ممکن به این حوزه مهم کمک نماییم.

از جمله تحقیقات مهمی که در این زمینه انجام می‌گیرد، پایان‌نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته آبیاری است. در نوشتن پایان‌نامه‌ها، این دانشجویان به اطلاعات و منابع اطلاعاتی به زبان‌ها و شکل‌های مختلفی نیاز دارند ولی اینکه کدام شکل از انتشارات اعم از کتاب، نشریه، مقاله کنفرانس و ... بیشترین کاربرد را در میان حجم عظیم انتشارات برای دانشجویان این رشته دارند، مسأله‌ای است که در پی کشف آن هستیم تا با شناسایی این منابع به کمک دانشجویانی برویم که در آینده می‌خواهند تحقیقاتی را از این نوع به انجام برسانند.

۴. هدف پژوهش

این تحقیق می‌کوشد تا:

۱- منابعی را که در تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد آبیاری مورد استفاده دانشجویان این رشته قرار گرفته، با توجه به اهمیت نسبی آنها مشخص نماید.

۲- بسامد استنادها را استخراج، آنها را گروه بندی و جدول بندی کند و در نهایت به صورت فهرست های رتبه بندی شده منابع با اهمیت ارایه نماید.

۵. اهمیت پژوهش

رشد روز افزون انتشارات در سطح جهان، افزایش سالانه قیمت نشریات ادواری و کتاب ها، کاهش قدرت خرید کتابخانه های دانشگاهی به دلیل تورم جهانی، پایین آمدن ارزش پول کشور در برابر ارزهای خارجی و بالاخره کمبود فضای کافی جهت ذخیره سازی منابع باعث گردیده که کتابداران بخش مجموعه سازی کتابخانه ها با مطالعه بیشتری نسبت به خرید انتشارات به ویژه انتشارات خارجی اقدام کنند و منابعی را برگزینند که بیشترین استفاده را برای دانشجویان داشته باشد. ولی اینکه کدام شکل از انتشارات و از میان هر شکل، کدام انتشارات را به عنوان منابع مهم و پر استفاده انتخاب و خریداری نمایند و اولویت را به آنها بدهند، مسأله ای است که می خواهیم با کمک تحلیل منابع و مآخذ پایان نامه های کارشناسی ارشد آبیاری این موضوع را پی گیری کنیم.

۶. پرسش های پژوهش

- ۱- میانگین تعداد استناد برای هر پایان نامه چقدر است؟
- ۲- میزان استناد به منابع فارسی و لاتین چقدر است؟
- ۳- کدام یک از منابع اطلاعاتی در نوشتن پایان نامه های آبیاری بیشترین کاربرد را دارند؟
- ۴- نشریات و کتاب های پر استفاده آبیاری کدامند؟
- ۵- الگوی نویسندگی نویسندگان مقالات فارسی و لاتین چگونه است؟
- ۶- مهم ترین نویسندگان با توجه به تعداد استنادهایی که به آثار آنها شده است، کدامند؟

۷. روش شناسی پژوهش

این تحقیق از نوع پیمایشی است که با استفاده از روش تحلیل استنادی که از فنون کتاب سنجی است، منابع و مآخذ پایان نامه های کارشناسی ارشد چهار دانشگاه شهید چمران اهواز، تهران، شیراز و فردوسی مشهد را در فاصله سال های ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۷ مورد بررسی قرار می دهد.

۷.۱. جامعه آماری پژوهش

در این تحقیق از روش نمونه گیری استفاده نشده است و تمام استنادهای به کار رفته در پایان نامه های آبیاری چهار دانشگاه که در مجموع ۷۸۲۷ استناد می باشند، از ۲۱۱ پایان نامه به دست آمده است.

۷.۲. روش و ابزار گردآوری داده ها

داده ها در دو مرحله گردآوری شده است:

- اول- مراجعه مستقیم به دانشگاه های مورد نظر و رونوشت و یادداشت برداری از منابع و مآخذ پایان نامه ها.
- دوم- انتقال اطلاعات کتاب شناختی هر یک از استنادها بر روی نمونه هایی که از قبل تهیه شده بود. (فرم ۱ و ۲)

فرم ۱: فرم گردآوری اطلاعات نشریات ادواری

نوع منبع	زبان منبع	کد دانشگاه	شماره پایان نامه
نشریه ادواری			
نویسنده مقاله			
عنوان نشریه			
عنوان مقاله			
سال نشر			
اطلاعات اضافی			

فرم ۲: فرم گردآوری اطلاعات کتاب‌ها

نوع منبع	زبان منبع	کد دانشگاه	شماره پایان نامه
کتاب			
نویسنده کتاب			
عنوان کتاب			
محل نشر			
نام ناشر			
تاریخ نشر			
اطلاعات اضافی			

هر نمونه از دو بخش تشکیل می‌شود: بخش بالای نمونه که شامل کد شهر یا دانشگاه، شماره پایان نامه در آن دانشگاه (ابتدا پایان نامه‌های هر دانشگاه از ۱ الی آخر شماره گذاری گردید)، نوع منبع (کتاب، نشریه، و غیره) و زبان منبع آمده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود این فرم‌ها برای کتاب‌ها و نشریات تهیه شده و برای دیگر منابع به دلیل کمی تعداد استناد به آنها نسبت به کتابها و نشریات، یک نمونه خام تهیه گردید. در این نمونه خام اطلاعات مربوط به هر نوع منبعی قابل نوشتن بود.

با استفاده از این نمونه‌ها، اطلاعات تمام استنادها یادداشت و دسته‌بندی گردید.

۷.۳. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از انتقال اطلاعات تمام منابع بر روی نمونه‌های مخصوص، نمونه از نظر نوع منابع تفکیک گردید و در هر دسته بر اساس زبان منبع نیز از هم جدا شدند. پس از این کار استنادها به تفکیک شمارش شد و بسامد هر یک تعیین و در قالب جدول‌های مورد نیاز ارایه گردید، این جدول‌ها با توجه به پرسش‌های پژوهش، رسم گردیدند.

۸. یافته‌های پژوهش

پرسش اول: میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه چقدر است؟

این بدان معنی است که به طور متوسط هر پایان‌نامه از چند منبع اعم از کتاب، نشریه، ... سود برده است، که برای پاسخ به این پرسش، پایان‌نامه‌ها به دو گروه سال‌های ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۷ تقسیم گردید، آنگاه پایان‌نامه‌های هر دانشگاه به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۱: میانگین تعداد اسناد برای هر پایان نامه به تفکیک چهار دانشگاه و مقطع زمانی و در مجموع

مقطع	۱۳۶۷ تا ۱۳۷۴			۱۳۷۵ تا ۱۳۷۷			۱۳۶۷ تا ۱۳۷۷		
	تپ x	تا xx	م xxx	تپ	تا ا	م	تپ	تا ا	م
دانشگاه اهواز	۲۳	۶۰۱	۲۶/۱	۲۰	۶۵۲	۳۲/۶	۴۳	۱۲۵۳	۲۹/۱
دانشگاه تهران	۵۹	۱۳۲۶	۲۲/۵	۴۰	۱۳۴۲	۳۳/۶	۹۹	۲۶۶۸	۲۶/۹
دانشگاه شیراز	۲۵	۱۳۱۹	۵۲/۸	۲۱	۹۶۴	۴۵/۹	۴۶	۲۲۸۳	۴۹/۶
مشهد	-	-	-	۲۳	۱۶۲۳	۷۰/۶	۲۳	۱۶۲۳	۷۰/۶
مجموع	۱۰۷	۳۲۴۶	۳۰/۳	۱۰۴	۴۵۸۱	۴۴	۲۱۱	۷۸۲۷	۳۸

x = تعداد پایان نامه   xxx = تعداد اسناد   xx = میانگین اسناد برای هر پایان نامه

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می شود، پایان نامه های دانشگاه مشهد با میانگین ۷۰/۶ اسناد، بیشترین تعداد اسناد، و دانشگاه تهران با میانگین ۲۶/۹ اسناد، کمترین تعداد اسناد را به خود اختصاص داده اند. در مقایسه دو مقطع زمانی از نظر میانگین تعداد اسناد، می بینیم که با گذشت زمان میانگین تعداد اسناد در دو دانشگاه اهواز و تهران افزایش و در دانشگاه شیراز کاهش یافته است.

پرسش دوم: میزان اسناد به منابع فارسی و لاتین در چهار دانشگاه چقدر است؟
جدول ۲ نشان دهنده میزان اسناد به منابع فارسی و لاتین به تفکیک دو مقطع زمانی و چهار دانشگاه می باشد.
جدول ۲: میزان اسناد به انواع منابع فارسی و لاتین به تفکیک چهار دانشگاه، دو مقطع زمانی و در

مجموع

زبان دانشگاه	۱۳۶۷ تا ۱۳۷۴		۱۳۷۵ تا ۱۳۷۷		۱۳۶۷ تا ۱۳۷۷	
	فارسی	لاتین	فارسی	لاتین	فارسی	لاتین
اهواز	۴۰۱	۶۶/۷	۲۰۰	۳۳/۳	۲۸۱	۵۸/۴
تهران	۸۲۴	۶۲/۱	۵۰۲	۳۷/۹	۷۵۱	۵۶
شیراز	۱۱۶۷	۸۸/۵	۱۵۲	۱۱/۵	۷۶۶	۷۹/۵
مشهد	-	-	-	-	۱۱۹۱	۷۳/۴
مجموع	۲۳۹۲	۷۳/۷	۸۵۴	۲۶/۳	۳۰۸۹	۶۷/۴

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می شود، از نظر استفاده از منابع انگلیسی در مجموع دانشگاه شیراز با ۸۴/۷٪ در مکان اول قرار دارد و پس از آن دانشگاه های فردوسی مشهد با ۷۲/۴٪، شهید چمران اهواز با ۶۲/۴٪ و دانشگاه تهران با ۵۹٪ مکان های بعدی را به خود اختصاص داده اند. در مجموع چهار دانشگاه نیز ۷۰٪ اسنادها به منابع لاتین و ۳۰٪ بقیه را منابع فارسی تشکیل می دهد.

همچنین جدول ۲ نشان می دهد که در هر سه دانشگاه اهواز، تهران و شیراز درصد استفاده از منابع لاتین در پایان نامه های مقطع زمانی ۶۷ تا ۷۴ بیش از پایان نامه های ۷۵ تا ۷۷ بوده است که به همین میزان استفاده از منابع فارسی افزایش یافته است. شاید بتوان گفت دلیل عمده این مسأله، افزایش میزان انتشارات فارسی در سال های اخیر بوده است که دانشجویان به دلیل مشکل زبان ترجیح می دهند ابتدا به سراغ منابع زبان مادری خود یعنی فارسی بروند.

پرسش سوم: کدام یک از انواع منابع اطلاعاتی در نوشتن پایان نامه های آبیاری بیشترین کاربرد را دارند؟

برای پاسخ به این پرسش، ۱۵ جدول ارایه گردیده که به دلیل حجم کار در اینجا تنها دو جدول نهایی می آید. در جدول ۳ میزان اسناد به انواع منابع اطلاعاتی پایان نامه های کارشناسی ارشد آبیاری چهار دانشگاه نشان داده

می شود.

جدول ۳: توزیع فراوانی انواع منابع مورد استناد پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد آبیاری به تفکیک چهار دانشگاه و در مجموع (۶۷ تا ۷۷)

منبع	اهواز		تهران		شیراز		مشهد		مجموع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
نشریه	۳۹۰	۳۱/۱	۸۰۰	۳۰	۱۳۵۸	۵۹/۴	۸۶۸	۵۳/۵	۳۴۱۶	۴۳/۷
کتاب	۴۵۰	۳۵/۹	۹۹۱	۳۷/۱	۴۶۳	۲۰/۳	۴۳۱	۲۶/۶	۲۳۳۵	۲۹/۸
گزارش	۲۲۰	۱۷/۶	۳۸۲	۱۴/۳	۱۷۸	۷/۸	۱۲۱	۷/۵	۹۰۱	۱۱/۵
م.کنفرانس	۹۳	۷/۴	۲۵۶	۹/۶	۱۰۷	۴/۷	۱۴۵	۸/۹	۶۰۱	۷/۷
پایان‌نامه	۴۷	۳/۸	۱۱۰	۰/۲۵	۱۱۳	۴/۹	۳۸	۲/۳	۳۰۷	۳/۹
نشریه فنی	۲۲	۱/۸	۴۲	۱/۶	۴۵	۰/۵	۵	۰/۳	۱۱۴	۱/۵
دیگر	۳۱	۲/۴	۸۷	۳/۳	۱۹	۰/۸	۱۵	۰/۹	۱۵۲	۱/۹
جمع	۱۲۵۳	۱۰۰	۲۶۶۸	۱۰۰	۲۲۸۳	۱۰۰	۱۶۲۳	۱۰۰	۷۸۲۷	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، عمده‌ترین منبع مورد استفاده دانشجویان کارشناسی ارشد آبیاری دانشگاه اهواز در نوشتن پایان‌نامه‌های خود کتاب بوده است به طوری که ۳۵/۹ درصد استنادها را به خود اختصاص داده است و نشریات ادواری با ۳۱/۱ درصد در مکان دوم اهمیت قرار دارند.

در دانشگاه تهران نیز استفاده از کتاب‌ها بیش از نشریات ادواری بوده است، به طوری که ۳۷/۱ درصد از کل استنادها به کتاب‌ها اختصاص یافته و نشریات ادواری با ۳۰ درصد در مکان دوم قرار دارند.

همان‌گونه که جدول ۳ مشاهده می‌شود در دو دانشگاه شیراز و مشهد استفاده از نشریات ادواری بیش از کتاب بوده است که در دانشگاه شیراز ۵۹/۵ درصد از استنادها به این مواد اختصاص یافته است. در مجموع چهار دانشگاه نیز نشریات ادواری عمده‌ترین منبع مورد استفاده دانشجویان کارشناسی ارشد آبیاری بوده است به طوری که ۴۳/۷ درصد از استنادها را به خود اختصاص داده‌اند. پس از نشریات به ترتیب کتاب‌ها، گزارشات، مقالات کنفرانس، پایان‌نامه‌های تحصیلی و مواد متفرقه جای دارند.

پرسش چهارم: نشریات ادواری پر استفاده رشته آبیاری کدامند؟

در این قسمت فهرست نشریات ادواری فارسی و لاتین از یکدیگر تفکیک و در جدول‌های ۴ و ۵ نشان داده شده است. همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود اطلاعاتی مانند نام نشریه، رتبه، تعداد استنادی که به هر نشریه تعلق گرفته است، فراوانی تجمعی و درصد فراوانی تجمعی نشان داده می‌شود.

جدول ۴: فهرست رتبه‌بندی شده نشریات لاتین پر استفاده در مجموع چهار دانشگاه

ردیف	نام نشریه	رتبه	فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد
۱	Transactions of the ASCE	۱	۳۹۹	۳۹۹	۱۲/۴
۲	J. of Irrig & Drain. Div. ASCE	۲	۳۸۲	۷۸۱	۲۴/۳
۳	Agronomy J.	۳	۳۰۵	۱۰۸۶	۳۳/۸
۴	Soil Sci. Soc. Amer. J.	۴	۱۹۸	۱۲۸۴	۴۰
۵	J of Hydraulic Eng. ASCE	۵	۱۵۷	۱۴۴۱	۴۴/۹
۶	Water Resources Research	۶	۱۱۸	۱۵۵۹	۴۸/۶
۷	FAO Irrig. & Drain. Paper	۷	۹۸	۱۶۵۷	۵۱/۶
۸	Agricul. Water Management	۸	۸۰	۱۷۳۷	۵۴/۱
۹	J. of Environment. Quality	۹	۷۴	۱۸۱۱	۵۶/۴
۱۰	Soil Sciences	۱۰	۶۰	۱۸۷۱	۵۸/۳
۱۱	Irrigation Sciences	۱۱	۵۸	۱۹۲۹	۶۰/۱
۱۲	Agricultural Meteorology	۱۲	۵۳	۱۹۸۲	۶۱/۷
۱۳	J. Of Hydrology	۱۳	۳۵	۲۰۱۷	۶۲/۸

دنباله جدول ۴:

ردیف	نام نشریه	رتبه	فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد
۱۴	Horscience	۱۴	۳۱	۲۰۴۸	۶۳/۸
۱۵	Plant and Soil	۱۵	۲۸	۲۰۷۶	۶۴/۷
۱۶	J. of Irrig. & Drain. Systems	۱۶	۲۷	۲۱۰۳	۶۵/۵
۱۷	J. of Geotechnical Eng.	۱۷	۲۶	۲۱۲۹	۶۶/۳
۱۸	Crop Sciences	۱۸	۲۲	۲۱۵۱	۶۷
۱۹	Water Resources Bull.	۱۸	۲۲	۲۱۷۳	۶۷/۷
۲۰	Water Sciences & Technology	۱۹	۲۱	۲۱۹۴	۶۸/۳
۲۱	Soil Energy	۱۹	۲۱	۲۲۱۵	۶۹
۲۲	J. of Hydraulic Research	۲۰	۲۰	۲۲۳۵	۶۹/۶
۲۳	Amer. Soc. For Hort. Sci.	۲۰	۲۰	۲۲۵۵	۷۰/۲
۲۴	European J. Soil Sciences	۲۱	۱۹	۲۲۷۴	۷۰/۸
۲۵	Iranian Agricul. Res.	۲۲	۱۵	۲۲۸۹	۷۱/۳
۲۶	Water Research	۲۳	۱۲	۲۳۰۱	۷۱/۷
۲۷	Water Environment Research	۲۴	۱۱	۲۳۱۲	۷۲
۲۸	J. of Florida State Hort. Soc.	۲۴	۱۱	۲۳۲۳	۷۲/۳
۲۹	J. of Geophysics Res.	۲۴	۱۱	۲۳۳۴	۷۲/۷
۳۰	Aust. J. of Soil Research	۲۴	۱۱	۲۳۴۵	۷۳
	۲۰۲ عنوان (کمتر از ۱۱ استناد)		۸۶۶	۳۲۱۱	۱۰۰

فهرست حاضر می‌تواند در مجموعه‌سازی کتابخانه‌های دانشکده‌ها و مراکز کشاورزی، راهگشای کتابداران در انتخاب نشریات لاتین آبیاری باشد. در جدول ۵ فهرستی از ۱۴ عنوان نشریه فارسی به عنوان نشریاتی که برای دانشجویان رشته آبیاری کاربرد بیشتری داشته‌اند، آمده است.

جدول ۵: فهرست رتبه‌بندی شده نشریات ادواری فارسی پراستفاده در مجموع چهار دانشگاه

ردیف	نام نشریه	رتبه	فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد فراوانی تجمعی
۱	مجله علوم کشاورزی ایران	۱	۴۳	۴۳	۲۱
۲	آب، خاک، ماشین	۲	۳۲	۷۵	۳۶/۶
۳	آب و توسعه	۳	۱۸	۹۳	۴۵/۴
۴	آب و فاضلاب	۴	۱۵	۱۰۸	۵۲/۷
۵	زیتون	۵	۱۴	۱۲۲	۵۹/۵
۶	مجله آب	۶	۱۱	۱۳۳	۶۴/۹
۷	آب و محیط زیست	۷	۱۰	۱۴۳	۶۴/۹
۸	مجله عمران شریف	۸	۸	۱۵۱	۶۹/۸
۹	نیوار	۸	۸	۱۵۹	۷۳/۷
۱۰	مجله علوم و صنایع غذایی	۹	۶	۱۶۵	۷۷/۶
۱۱	مجله دانش کشاورزی	۱۰	۴	۱۶۹	۸۰/۵
۱۲	برزگر	۱۱	۳	۱۷۲	۸۲/۴
۱۳	بیماری‌های گیاهی	۱۱	۳	۱۷۵	۸۳/۹
۱۴	کشاورز	۱۱	۳	۱۷۸	۸۵/۴
	۱۵ عنوان (کمتر از ۳ استناد)		۲۷	۲۰۵	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، دانشجویان کارشناسی ارشد آبیاری چهار دانشگاه مورد بحث در مجموع از ۲۹ عنوان نشریه فارسی استفاده نموده‌اند که ۸۵/۴٪ از این اسنادها به ۱۴ عنوان نشریه فهرست حاضر تعلق دارد. همچنین ملاحظه می‌شود که ۴ عنوان نشریه اول این فهرست بر روی هم ۵۲/۷٪ اسنادها را به خود اختصاص داده‌اند و ۴۷/۳٪ بقیه اسنادها متعلق به ۲۵ نشریه باقیمانده می‌باشد.

پرسش پنجم: گرایش مقالات نشریات ادواری از نظر تعداد نویسنده به چه سمتی است؟ (تعیین الگوی نویسندگی)

هدف از طرح این پرسش تعیین روحیه همکاری بین نویسندگانی است که مقالات آنها توسط دانشجویان کارشناسی ارشد آبیاری چهار دانشگاه مورد بحث مورد استناد قرار گرفته است. که در این رابطه مقالات فارسی و لاتین از یکدیگر تفکیک و به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۶ الگوی نویسندگی مقالات نشریات لاتین در چهار دانشگاه مورد بحث و به تفکیک دو مقطع زمانی را نشان می‌دهد.

جدول ۶: الگوی نویسندگی مقالات نشریات ادواری لاتین در دانشگاه‌ها به تفکیک مقطع زمانی، در مجموع

مجموع ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۷		۱۳۷۵ تا ۱۳۷۷		۱۳۶۷ تا ۱۳۷۴		مقطع زمانی تعداد نویسنده
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۰۳۶	۳۲/۳	۵۶۷	۲۹/۴	۴۶۹	۳۶/۶	یک
۱۲۰۲	۳۷/۴	۷۳۵	۳۸/۱	۴۶۷	۳۶/۵	دو
۶۶۲	۲۰/۶	۴۳۸	۲۲/۷	۲۲۴	۱۷/۵	سه
۲۶۷	۸/۳	۱۶۶	۸/۶	۱۰۱	۷/۸	چهار و بیشتر
۳۵	۱/۱	۲۰	۱	۱۵	۱/۲	تنالگانی
۹	۰/۳	۴	۰/۲	۵	۰/۴	بدون نویسنده
۳۲۱۱	۱۰۰	۱۹۳۰	۱۰۰	۱۲۸۱	۱۰۰	مجموع

همان‌گونه که در جدول ۶ مشاهده می‌گردد ۲۷/۴٪ مقالات لاتین مورد استناد دو نویسنده‌ای می‌باشد و پس از آن مقالات با یک نویسنده، سه نویسنده، چهار و بیشتر از چهار نویسنده و تنالگانی قرار دارند. و در مجموع ۶۷/۴٪ مقالات مورد استناد توسط دو و یا بیش از دو نفر نوشته شده است که این امر نشان‌دهنده وجود روحیه همکاری بین نویسندگان مقالات نشریات لاتین می‌باشد. با گذشت زمان نیز می‌بینیم که این روحیه همکاری بیشتر شده است، به طوری که ۶۱/۸٪ منابع مورد استناد قبل از سال ۷۵ با همکاری دو یا بیش از دو نفر نوشته شده‌اند که این رقم در پایان‌نامه‌های بعد از سال ۷۵ به ۶۹/۴٪ می‌رسد.

در رابطه با الگوی نویسندگی مقالات نشریات فارسی جدول ۷ وضعیت را نشان می‌دهد.

جدول ۷: الگوی نویسندگی مقالات نشریات ادواری فارسی در دانشگاه‌ها به تفکیک مقطع زمانی، در مجموع

مجموع ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۷		۱۳۷۵ تا ۱۳۷۷		۱۳۶۷ تا ۱۳۷۴		مقطع زمانی تعداد نویسنده
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۳۸	۶۷/۳	۱۰۵	۶۶/۴	۳۳	۷۰/۳	یک
۳۴	۱۶/۶	۲۸	۱۷/۷	۶	۱۲/۸	دو
۱۲	۵/۹	۷	۴/۴	۵	۱۰/۶	سه
۳	۱/۴	۲	۱/۳	۱	۲/۱	چهار و بیشتر
۹	۴/۴	۸	۵/۱	۱	۲/۱	تنالگانی
۹	۴/۴	۸	۵/۱	۱	۲/۱	بدون نویسنده
۲۰۵	۱۰۰	۱۵۸	۱۰۰	۴۷	۱۰۰	مجموع

به طوری که در جدول ۷ آمده است بیشترین مقالات فارسی مورد استناد، مقالات یک نویسنده‌ای می‌باشد، به طوری که اینگونه مقالات ۶۷/۳٪ کل استنادها را به نشریات فارسی، شامل می‌گردد و تنها ۲۳/۹٪ از مقالات مورد استناد با همکاری دو یا بیش از دو نویسنده نوشته شده است که این امر نشان دهنده پایین بودن روحیه همکاری بین نویسندگان فارسی نسبت به نویسندگان مقالات لاتین می‌باشد. با مقایسه دو مقطع زمانی می‌توان مشاهده کرد که در نشریات ادواری مورد استناد قبل از سال ۷۵ حدود ۲۵/۵٪ از مقالات با همکاری دو یا بیش از دو نفر نوشته شده اند و ۷۰/۳٪ مقالات نیز یک نویسنده‌ای بوده است. ولی در پایان نامه‌های بعد از سال ۷۵ مشاهده می‌شود که مقاله‌های با دو یا بیشتر از دو نویسنده تنها ۲۳/۴٪ استنادها را به خود اختصاص داده‌اند که نشان دهنده پایین آمدن روحیه همکاری با گذشت زمان در بین نویسندگان مقالات فارسی مورد بررسی در این مطالعه است.

پرسش ششم: مهم‌ترین نویسندگان آبیاری با توجه به تعداد استنادهایی که به منابع آنها تعلق گرفته است کدامند؟

یافته‌های تحقیق در این رابطه در قالب جدول های ۸ و ۹ نشان داده می‌شود. جدول ۸ فهرست رتبه بندی شده شامل ۳۰ نویسنده از نویسندگان منابع لاتین آبیاری را نشان می‌دهد.

جدول ۸: فهرست رتبه‌بندی شده نویسندگان منابع لاتین آبیاری مورد استناد پایان نامه‌های کارشناسی

ارشد آبیاری چهار دانشگاه

ردیف	مؤلف	رتبه	فراوانی	ردیف	مؤلف	رتبه	فراوانی
۱	M.E. Jensen	۱	۴۸	۱۶	H. Bouwer	۱۴	۱۹
۲	W.R. Walker	۲	۴۷	۱۷	M. J. English	۱۵	۱۸
۳	J. Doorenbos	۳	۴۵	۱۸	D. W. Israelson	۱۶	۱۷
۴	Ven Te Chow	۴	۴۳	۱۹	J. Keller	۱۶	۱۷
۵	W. D. Pruitt	۵	۳۹	۲۰	V. E. Hansen	۱۷	۱۵
۶	S. B. Idso	۶	۳۸	۲۱	G. J. Bouyoucos	۱۷	۱۵
۷	A. R. Sepaskhah	۷	۳۶	۲۲	R. L. Elliot	۱۷	۱۵
۸	W. W. Wallender	۸	۳۳	۲۳	T. A. Howell	۱۸	۱۴
۹	R. J. Hanks	۹	۳۰	۲۴	A. A. Bishop	۱۸	۱۴
۱۰	R. K. Linsley	۱۰	۲۷	۲۵	R. D. Jackson	۱۹	۱۳
۱۱	J. L. Hatfield	۱۱	۲۶	۲۶	M. G. Bos	۱۹	۱۳
۱۲	A. L. Page	۱۲	۲۱	۲۷	S. D. Singh	۲۰	۱۱
۱۳	R. G. Allen	۱۳	۲۰	۲۸	G. E. Stringhom	۲۰	۱۱
۱۴	R. H. French	۱۴	۱۹	۲۹	J. B. Franzini	۲۰	۱۱
۱۵	.F. Ston	۱۵	۱۹	۳۰	J. E. Bowels	۲۱	۱۰

همان‌گونه که در جدول ۸ نشان داده شده است تألیفات آقای M. E. Jensen (کتاب، مقاله، مقالات سمینار و ...) بیشترین استنادها را به خود اختصاص داده و با ۴۸ استناد در مکان اول اهمیت جای گرفته است. در این فهرست در ردیف هفتم نام علیرضا سپاسخواه دیده می‌شود که تألیفات لاتین این نویسنده ایرانی با ۳۶ استنادی که به خود اختصاص داده این نویسنده را در مکان هفتم اهمیت قرار داده است.

جدول ۹ فهرست رتبه‌بندی شده مرکب از ۲۰ نویسنده فارسی آبیاری است، که دانشجویان کارشناسی ارشد آبیاری چهار دانشگاه مورد بحث، جهت نوشتن پایان‌نامه‌های خود بیشتر به تألیفات این افراد مراجعه کرده‌اند.

نتایج حاصل از پرسش ششم تحقیق، می‌تواند راهنمایی برای اساتید، محققین و دانشجویان رشته آبیاری باشد تا نویسندگان پرکار رشته خود را بهتر بشناسند. همچنین به کتابخانه‌های دانشکده‌های کشاورزی با گرایش آبیاری نشان می‌دهد که در بین چهار دانشگاه اهواز، تهران، شیراز و مشهد منابع کدام نویسندگان بیشتر مورد توجه دانشجویان این رشته می‌باشد و باید نسبت به تهیه اینگونه منابع اقدام شود.

جدول ۹: فهرست رتبه‌بندی شده نویسندگان منابع فارسی آبیاری مورد استناد پایان‌نامه‌های کارشناسی

ارشد چهار دانشگاه

ردیف	نام نویسنده	رتبه	تعداد استناد	ردیف	نام نویسنده	رتبه	تعداد استناد
۱	امین علیزاده	۱	۱۰۷	۱۱	محمد نجمایی	۸	۱۲
۲	محمد باریوردی	۲	۲۹	۱۲	ناصر خداپنده	۹	۱۱
۳	محمدحسین عالمی	۳	۲۲	۱۳	محمدتقی منزوی	۹	۱۱
۴	حسین فرداد	۴	۱۷	۱۵	عوض کوچکی	۹	۱۱
۵	میرخالق‌ضیاء تباراحمدی	۴	۱۷	۱۴	غلامحسین حق‌نیا	۱۰	۱۰
۶	علی اصغر موحد دانش	۵	۱۶	۱۶	جمشید خیرایی	۱۰	۱۰
۷	محمد حسین ابریشمی	۶	۱۴	۱۷	بهروز مصطفی زاده	۱۰	۱۰
۸	رحمان رحیم زادگان	۶	۱۴	۱۸	محمد شریعت پناهی	۱۱	۹
۹	فرهاد قاسم‌زاده‌مجاروی	۷	۱۳	۱۹	اسماعیل مالک	۱۱	۹
۱۰	محمود شفاعی بچستان	۷	۱۳	۲۰	عبدالله... بصیری	۱۱	۹

۹. نتایج و پیشنهادها

۹.۱. نتایج

نتایج و یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که در بین چهار دانشگاه اهواز، تهران، شیراز و مشهد، منابع لاتین بیش از منابع فارسی مورد توجه دانشجویان آبیاری می‌باشد. و در بین انواع مختلف منابع اطلاعاتی، مقالات نشریات ادواری سهم بیشتری را به خود اختصاص داده است و استفاده از کتاب در درجه دوم اهمیت قرار دارد.

نتایج تحقیق همچنین نشان‌دهنده این حقیقت است که روحیه همکاری در بین نویسندگان مقالات فارسی بسیار پایین‌تر از نویسندگان مقالات لاتین می‌باشد.

۹.۲. پیشنهادها

به بخش مجموعه‌سازی کتابخانه‌های دانشکده‌های کشاورزی پیشنهاد می‌گردد که با توجه به بالا بودن قیمت نشریات، فهرست‌های رتبه‌بندی شده این تحقیق را مورد توجه قرار دهند. این فهرست‌ها به ویژه در مورد دانشکده‌های کشاورزی که برای اولین بار نسبت به تهیه منابع آبیاری اقدام می‌نمایند، مفید می‌باشد.

نتایج و یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده این حقیقت است که روحیه همکاری در بین نویسندگان مقالات فارسی (در این پژوهش) بسیار پایین‌تر از مقالات لاتین است، پیشنهاد می‌گردد نویسندگان مقالات فارسی بیش از پیش به نوشتن مقالات گروهی اقدام نمایند.

پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات آینده با استفاده از روش تحلیل استنادی پایان‌نامه‌ها و نشریات تخصصی رشته‌های مختلف به ویژه در حوزه علوم و تکنولوژی مورد مطالعه قرار گرفته، آنگاه نتایج حاصله با تحقیقات مشابه در دیگر کشورها مقایسه گردد تا نتایج سودمندتری به دست آید.

یادداشت‌ها

1. Econometrics	5. Sociometrics
2. Biometrics	6. Bibliometrics
3. Chemometrics	7. Informetrics
4. Psychometrics	

منابع

الف: فارسی

- اخوان مقدم، جمال. (۱۳۷۰). بررسی پایان‌نامه‌ها و نگاهی به روال پایان‌نامه نویسی توسط دانشجویان دوره دکتری عمومی پزشکی ۱۳۶۹ - ۱۳۵۶. پایان‌نامه دکتری پزشکی، تبریز: دانشگاه علوم پزشکی.
- افشار، مینا. (۱۳۷۰). بررسی مقایسه‌ای استندهای پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پرستاری سه دانشگاه ایران، شهید بهشتی و اصفهان ۱۳۷۳ - ۱۳۷۰. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- اکرمی، روح‌انگیز. (۱۳۷۱). ارزیابی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری از نظر کاربرد روش‌های تحقیق در آنها از سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۰ در سه دانشگاه تهران، شیراز و علوم پزشکی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- امیرحسینی، مازیار. (۱۳۷۱). کتابسنجی و اطلاع‌سنجی، فصلنامه کتاب، ۳، ۱، بهار - زمستان، ۲۰۹-۱۸۳.
- بنی‌هاشمی، میترا. (۱۳۶۴). تجزیه و تحلیل استنادی مقالات در برخی از نشریات ادواری پزشکی فارسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- جاهد، حسن. (۱۳۷۳). تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دوره دکتری عمومی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی در سال‌های ۱۳۷۲-۱۳۶۸. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- حری، عباس. (۱۳۶۲). تحلیل استنادی و شباهت‌های آن با علم‌الحديث، نشر دانش، ۴، ۲، بهمن و اسفند، ۱۷-۱۱.
- دیانی، محمدحسین. (۱۳۶۱). کتابسنجی، نشر دانش، ۳، ۲، بهمن و اسفند، ۴۷-۴۰.
- ریاحی‌نیا، نصرت. (۱۳۷۲). بررسی میزان کاربرد نشریات لاتین در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- عصاره، فریده. (۱۳۶۵). بررسی وضع استناد در مجلات پزشکی فارسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری، تهران: دانشگاه تهران.
- فخاری، حبیب‌ا... (۱۳۷۳). بررسی استندهای پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان دانشکده بهداشت دانشگاه تهران در سال‌های ۱۳۷۰-۱۳۵۸. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- کومار، کریشان. (۱۳۷۴). روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی، ترجمه فاطمه رها دوست، با همکاری فریبرز خسروی، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۳۸۱-۳۷۹.
- میرشمسی، شهرزاد. (۱۳۶۹). قانون بردفورد و کتابسنجی، فصلنامه کتاب، ۱، ۲ تا ۴، تابستان - زمستان، ۲۲۳-۲۹۰.

ب: انگلیسی

- Ash, John. (1974). *Library Use of Public Health Materials: Description and Analysis*, **Bulletin of Medical Library Association**, 621 (2), 95-103.
- Cole, F. J., & Ellass, N. B. (1917). *The History of Comparative Anatomy. Part 1: A Statistical Analysis of the Literature*, **Science Progress**, London, 578-596.
- Deo, V. N., & Mohal, S. M. (1995). *Bibliometric Study of Doctoral Dissertation on English Language and Literature*, **Annals of Library Science and Documentation**, 42(3), 81-95.
- Dubiani, A. (1995). *Citation Analysis of Master Degree Theses in the Field of Library and Information Science Accepted by Saudi University During the Period 1399-1409*, **Library and Information Science Abstracts**, CD-ROM.
- Halperin, M., & Laborie, T. (1976). *Citation Patterns in Library Science Dissertations*, **Journal of Education for Librarianship**, 16(4), Apr, 271-283.
- Hulme, E. W. (1923). *Statistical Bibliography in Relation to the Growth of Modern Civilization*, London: Crafton, 44.
- Gross, P. L. K., & Gross, E. M. (1927). *College Libraries and Chemical Education*, **Science**, 66, 1229-1234.
- Kabir, Humayoon. (1990). *Citation in Indian Agricultural Research-An Analysis*, **Annals of Library Science and Documentation**, 37(3), 102-109.
- Prichard, A. (1969). *Statistical Bibliography, or Bibliometrics*, **Journal of Documentation**, 25, 243-349.
- Rodrigues, M. (1982). *Citation in Masters Degree Dissertation in Information Science in Brazil*, **Ciencia Du Informacion**, 11(1), 35-61.
- Walcott, R. (1991). *Characteristics of Citation in Geoscience Doctoral Dissertation Accepted at United States Academic Institutions 1981-1985*, **Science and Technology Libraries**, 12(2), Winter, 5-16.
- Zainab, A. N., & Goi, S. S. (1997). *Characteristics of Citation Used by Humanities Researchers*, **Malaysian Journal of Library and Information Science**, 2(2), Dec, 19-36.